

ВІД РЕДАКЦІЇ

26 квітня 2006 р. минуло вже двадцять років від дня найбільшої в історії людства техногенної катастрофи – аварії на Чорнобильській АЕС, однак оцінити та досягнути розумом її згубні наслідки важко і досі. Принаймні вимушене відселення жителів із радіоактивно забруднених місцевостей (І–ІІ зони), підвищена смертність серед населення середнього й передусім похилого віку в інших районах Полісся тощо посилюють тенденцію відмирання, а то й повного зникнення народних способів господарювання, традиційних промыселів і ремесел, унікальних, прадавніх за походженням скарбів матеріальної та духовної культури. Для їх виявлення, апробації та фіксації, а заодно і для збереження для прийдешніх поколінь українські дослідники провели на теренах Середнього Полісся значну кількість масштабних історико-етнографічних експедицій. Частиною найцінніших польових матеріалів, зібраних під час перших наукових мандрівок (1994–1996 рр.), народознавці вже систематизували та опублікували у трьох випусках серійного видання “Полісся України”¹. За останнє десятиріччя світ побачила також значна кількість узагальнюючих тематичних монографій і статей, джерельною основою яких послужили відповідні польові першоджерела². Словом, оцінюючи весь обсяг праці, який виконали спеціалісти різного гуманітарного профілю на території Середнього Полісся упродовж другої половини 90-х років ХХ – перших років ХХІ ст., відомий сучасний український учений Всеволод Наулко мав достатньо підстав порівняти його зі “справжнім науковим подвигом”³.

І все ж у межах комплексного вивчення радіоактивно забруднених теренів України давно назріла потреба осмислити й узагальнити результати науково-пошукової роботи у формі окремого колективного видання, підготовленого за зафіксованими тут етнографічними, фольклорними та іншими видами польових матеріалів. Власне, лише відповідна праця може окреслити те коло нез’ясованих питань і проблем, яке заслуговуватиме окремої уваги народознавців у майбутньому.

Потребують корегування, а то й спростування погляди наших попередників стосовно Полісся як історико-культурної області, поширення на його територію з північних окраїн Європи різних культурних явищ та елементів. Актуальною для сучасного українознавства є також потреба об’єктивного з’ясування етнокультурної українсько-білоруської межі – одного з базових складників

¹ Полісся України: матеріали історико-етнографічного дослідження / Відп. ред. С. Павлюк, М. Глушко. Львів, 1997. Вип. 1: Київське Полісся. 1994. 356 с.; Полісся України: матеріали історико-етнографічного дослідження / Наук. ред. С. Павлюк, М. Глушко. Львів, 1999. Вип. 2: Овруччина. 1995. 373 с.; Полісся України: матеріали історико-етнографічного дослідження / Наук. ред. С. Павлюк, Р. Омеляшко. Львів, 2003. Вип. 3: У межиріччі Ужа і Тетерева. 1996. 338 с.

² Глушко М. Постчорнобильське експедиційне етнографічне дослідження Середнього Полісся (наукові здобутки, прогалини, завдання) // Народознавчі Зошити. 2006. № 3–4. С. 321–327.

³ Наулко В. И. Украинская этнологическая наука: современное состояние и перспективы развития // Этнографическое обозрение. 2003. № 6. С. 118.

дослідження процесу формування етнічної території кожного з цих етносів. Серед українських етнологів і досі немає однастайності стосовно етнографічної межі між Середнім та Західним Поліссям: одні з них проводять її по адміністративно-територіальній границі між Олевським і Новоград-Волинським районами Житомирської області та Рокитнівським, Березнівським і Корецьким районами Рівенської області, інші – аж по ріці Горинь. Очевидно, що зазначені суперечності можуть усунути лише нові, зафіксовані на цих теренах етнографічні матеріали та їх належне наукове узагальнення, а також критичне залучення доробку українських, білоруських, російських і польських учених, писемних та лінгвістичних свідчень тощо.

Об'єктом пропонованого дослідження є окремі види і компоненти традиційної матеріальної та духовної культури автохтонів Середнього Полісся як невід'ємної складової українського народу, предметом дослідження – їхні джерела, походження, шляхи еволюції і трансформації до 1986 р., географія та сучасний стан побутування тощо. Водночас у місцевій народній культурі та побуті, порівняно з традиційною культурою інших північних районів України, спостерігається значна кількість локальних відмінностей, які мають важливе значення для з'ясування різних наукових питань і проблем – від суто тематичних до глобальних, зокрема й таких, як культуро- та етногенез українців, слов'ян загалом. Хоча відповідна проблематика є прерогативою зацікавлень передусім археологів, істориків та лінгвістів, але попередні ґрунтовні етнологічні дослідження однозначно засвідчили: часто джерела багатьох архаїзмів, які й досі побутують у народній культурі тутешніх поліщуків, сягають саме праслов'янської та ранньослов'янської доби. Отже, введення у науковий обіг нових даних про пережитки як етнографічне (ширше – історичне) першоджерело та їхнє всебічне оцінення мають загальнонаукове значення, позаяк сприятимуть розвитку нових ідей щодо становлення слов'янства, зокрема і східнослов'янських етносів. Водночас етологи зумисне акцентують увагу на загальнополіських регіональних особливостях і суто локальній специфіці досліджуваних ділянок традиційно-побутової культури мешканців Середнього Полісся, щоб, з одного боку, чіткіше окреслити конкретні границі цього етнографічного району, з іншого – з'ясувати наявність тих етнокультурних компонентів та елементів, які поширилися тут із-за меж Поліського краю.

Сподіваємось, що результати запропонованого дослідження, опубліковані у спецвипуску “Вісника Львівського університету”, мобілізують різних фахівців гуманітарного профілю України до подальшої активної науково-пошукової праці на території Середнього, Західного та Східного Полісся, сприятимуть популяризації скарбів традиційно-побутової культури тутешнього населення серед широкого читацького загалу, а також позитивно вплинуть на розв'язання багатьох наразі дискусійних наукових питань і проблем, які стосуються доісторичного та ранньоісторичного минулого всього Поліського краю як історико-етнографічного регіону.